

KIẾN THỨC, THÁI ĐỘ THỰC HÀNH VÀ NHỮNG YẾU TỐ LIÊN QUAN ĐẾN HIẾN MÁU CỦA NGƯỜI HIẾN MÁU TÌNH NGUYỆN TẠI TỈNH THỪA THIÊN HUẾ NĂM 2011

Hoàng Thị Như Minh¹, Nguyễn Duy Thăng¹,
Nguyễn Xuân Lương¹, Mai Thị Kiều¹, Nguyễn Thị Mười Thương¹

TÓM TẮT

Mục tiêu: Đánh giá kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu tình nguyện của người hiến máu tình nguyện tại tỉnh Thừa Thiên Huế.

Phương pháp và đối tượng nghiên cứu: Mẫu nghiên cứu gồm 300 người hiến máu tình nguyện, tuổi từ 18 đến 60 sinh sống tại 3 huyện (Hương Thủy, Phú Vang và Phong Điền) thuộc tỉnh Thừa Thiên Huế. Phỏng vấn người hiến máu tình nguyện trong các đợt hiến máu tại cộng đồng. Sử dụng bộ câu hỏi kiến thức, thái độ, thực hành hiến máu của Hiệp hội các ngân hàng máu của Mỹ để soạn thảo bảng câu hỏi phỏng vấn và có cải biến cho phù hợp với đặc trưng kinh tế xã hội của địa phương nghiên cứu.

Kết quả: Tỷ lệ người hiến máu tự nguyện có kiến thức tốt, thái độ đúng đắn và thực hành đúng với hiến máu tình nguyện lần lượt là 71,3%; 66,0% và 62,3%. Có sự liên quan giữa mức học vấn của người hiến máu với kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu tình nguyện. Có sự liên quan giữa tuổi và nghề nghiệp của người hiến máu với thái độ và thực hành hiến máu tình nguyện.

Từ khóa: Kiến thức, thái độ, thực hành hiến máu, tình nguyện.

ABSTRACT

KNOWLEDGE, ATTITUDES, PRACTICES AND RELATED FACTORS TO BLOOD DONATION OF VOLUNTARY BLOOD DONORS OF THUA THIEN HUE PROVINCE IN 2011

Hoang Thi Nhu Minh¹, Nguyen Duy Thang¹,
Nguyen Xuan Luong¹, Mai Thi Kieu¹, Nguyen Thi Muoi Thuong¹

Objective: To assess knowledge, attitudes and practices of blood donation of voluntary blood donors in Thua Thien Hue province.

Methods: Samples of 300 voluntary blood donors, aged 18 to 60 living in three districts (Huong Thuy, Phu Vang and Phong Dien) in Thua Thien Hue province. Interviews with voluntary blood donors in donation drives in communities. Using the knowledge questions, attitudes and practices of blood donation of the Association of American blood banks to draft interview questionnaire and modified to suit the socio-economic characteristics of local research.

1. TT Huyết học- Truyền máu,
BVTW Huế

- Ngày nhận bài (received): 14/10/2014; Ngày phản biện (revised): 15/11/2014;
- Ngày đăng bài (accepted): 29/11/2014
- Người phản biện: TS Lê Phan Minh Triết; TS Trần Thừa Nguyên
- Người phản hồi (corresponding author): Hoàng Thị Như Minh
- Email: nhuminhh@yahoo.com.vn

Results: The rate of voluntary blood donors have good knowledge, right attitude and practice of blood donation in accordance with respectively 71.3%, 66.0% and 62,3%. There is a link between levels of education of blood donors with the knowledge, attitudes and practices in blood donation. There is an association between age and professional blood donors with attitude and practice of blood donation.

Key words: Knowledge, attitudes, practices of blood donation, voluntary.

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Nhu cầu về máu và các dịch vụ hiến máu là một trong những lĩnh vực quan trọng nhất của ngành huyết học truyền máu nói riêng và ngành y tế nói chung. Mặc dù y học đang tiến bộ như vũ bão, song máu và sản phẩm của máu vẫn còn là một trong những liệu pháp chính nhằm cứu giúp người bệnh trong những trường hợp nghiêm trọng như chấn thương, phẫu thuật lớn, liệu pháp điều trị hóa học..... [1], [2]. Theo ước tính của Tổ chức Y tế Thế giới, mỗi năm nước ta cần khoảng gần 2 triệu đơn vị máu để cấp cứu và điều trị. Nhưng trên thực tế, các bệnh viện mỗi năm chỉ thu gom được khoảng 700.000 đơn vị máu, trong đó tỉ lệ máu hiến tình nguyện đạt 59%, chỉ mới đáp ứng được khoảng 30% nhu cầu điều trị của người bệnh. Chính vì vậy, hiện nay các bệnh viện luôn luôn ở trong tình trạng thiếu máu để điều trị. Trên thế giới, cũng như ở nước ta, nguồn máu cung ứng cho bệnh viện, được cung cấp từ ba nhóm đối tượng chính đó là: hiến máu tình nguyện, người nhà hiến và người hiến máu lấy tiền. Trong đó, hiến máu tình nguyện là nguồn quan trọng nhất [3]. Bên cạnh đó, thách thức lớn nhất đối với dịch vụ truyền máu, đó là giáo dục cộng đồng bằng các thông tin, tờ rơi, áp phích quảng cáo... nhằm tới đối tượng chính là những người hiến máu tình nguyện. Có nhiều yếu tố khác nhau ảnh hưởng tới chương trình hiến máu tình nguyện. Những yếu tố chính là hành vi và nhận thức của người dân đối với công tác hiến máu tình nguyện và các yếu tố liên quan đến tín ngưỡng văn hóa, kinh tế xã hội...[4], [5]. Nghiên cứu kiến thức, thái độ và hành vi của người hiến máu tình nguyện rất hữu ích trong việc xác định những ưu tiên của công tác tuyên truyền về hiến máu, và truyền thông giáo dục sức khỏe phải thường xuyên duy trì tính bền vững của chương trình này.

Người dân cũng được giáo dục để có những biện pháp nhằm đạt an toàn truyền máu có thể cho người bệnh, an toàn cho người hiến máu và sản phẩm máu đạt chất lượng cao [6]. Kiến thức thái độ và thực hành của người dân đối với hiến máu tình nguyện thường khác nhau ở mỗi quốc gia, vùng sinh thái.... Sự khác biệt này là do khác nhau về văn hóa, phong tục tập quán ở mỗi vùng. Trên đây những cơ sở để chúng tôi thực hiện đề tài này với mục tiêu:

1. *Đánh giá kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu của người hiến máu tình nguyện tại tỉnh Thừa Thiên Huế.*

2. *Tìm hiểu một số yếu tố liên quan đến kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu của người hiến máu tình nguyện tại địa bàn nghiên cứu.*

II. ĐỐI TƯỢNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

2.1. Đối tượng nghiên cứu

Người hiến máu tình nguyện sinh sống tại tỉnh Thừa Thiên Huế. Chọn ngẫu nhiên 3 trong số 6 huyện thuộc tỉnh Thừa Thiên Huế (Huyện Hương Thủy, Huyện Hương Trà, Huyện Phú Vang). Tiêu chuẩn chọn đối tượng: người trưởng thành, khỏe mạnh, có tinh thần hiến máu tình nguyện. Loại trừ người mắc bệnh truyền nhiễm có biểu hiện lâm sàng, bệnh tâm thần, thiếu năng trí tuệ.

Thời gian 1/2011 đến 12/ 2012

2.2. Phương pháp nghiên cứu:

Nghiên cứu mô tả cắt ngang, cỡ mẫu tối thiểu chúng tôi phân tích khoảng 300 người dân độ tuổi từ 18 đến 60.

Phương pháp thu thập số liệu: Phỏng vấn người dân về kiến thức, thái độ và thực hành đối với chủ đề hiến máu tình nguyện. Chúng tôi tham khảo bộ câu hỏi kiến thức, thái độ, thực hành hiến máu

Kiến thức, thái độ thực hành và những yếu tố liên quan đến hiến máu...

(Questionnaire KAP blood donation) của Hiệp hội các ngân hàng máu của Mỹ (American Association of Blood Banks) [4] để soạn thảo bảng câu hỏi phỏng vấn và có cải biến cho phù hợp với đặc trưng kinh tế xã hội của địa phương nghiên cứu. Nội dung phỏng vấn bao gồm: đặc trưng dân số học, kiến thức, thái độ và thực hành về truyền máu, hiến máu. Đánh giá độ tin cậy bằng câu hỏi qua tham khảo ý kiến của một số chuyên gia ngành huyết học-truyền máu và thử nghiệm trên 300 đối tượng.

Sử dụng kỹ thuật chọn mẫu ngẫu nhiên phân tầng: chọn ngẫu nhiên 3 huyện (Hương Thủy, Phú Vang và Phong Điền) thuộc tỉnh Thừa Thiên Huế. Trong các đợt hiến máu nhân đạo, chúng tôi chọn những đối tượng (sinh sống tại 3 huyện nêu trên) đến hiến máu tình nguyện đưa vào mẫu nghiên cứu để thu thập thông tin từ bộ câu hỏi đã soạn sẵn.

Các biến nghiên cứu gồm: Kiến thức: hiểu biết chung về máu và truyền máu; hiến máu nhân đạo, bệnh lây truyền qua máu, nguồn thông tin về hiến máu nhân đạo. Thái độ: thái độ đúng khi: đồng ý với ý kiến hiến máu tình nguyện là nghĩa cử cao đẹp, cần vận động mọi người tham gia hiến máu, nhận tặng phẩm sau khi hiến máu, dự định hiến máu trong tương lai. Thực hành: số lần hiến máu, đã được truyền máu chưa, mục đích hiến máu của lần này. Người hiến máu có kiến thức tốt, thái độ đúng đắn và thực hành đúng khi trả lời đúng 70% câu hỏi phỏng vấn.

Xử lý số liệu bằng phần mềm SPSS phiên bản 16.0.

III. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

3.1. Đặc điểm chung của mẫu nghiên cứu

Mẫu nghiên cứu gồm 300 người hiến máu tình nguyện sinh sống tại huyện Hương Thủy, Phú Vang và Phong Điền thuộc tỉnh Thừa Thiên Huế.

Bảng 1. Đặc điểm dân số học của đối tượng

Biến nghiên cứu	n	%
- Giới		
Nam	184	61,3
Nữ	116	38,7
- Tuổi		
18-30	174	58,0
31-45	98	32,7
46-60	28	9,3
- Mức học vấn		
Trung học cơ sở	76	25,3
Trung học phổ thông	97	32,3
Đại học và sau đại học	127	42,4
- Nghề nghiệp		
Học sinh, sinh viên	146	48,7
Cán bộ viên chức	86	28,6
Nghề khác	68	22,7

3.2. Kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu

Bảng 2. Đánh giá kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu của đối tượng hiến máu

Đánh giá	n	%
Kiến thức về máu, truyền máu, hiến máu, nguồn thông tin về hiến máu tình nguyện		
Tốt	214	71,3
Chưa tốt	86	28,7

Thái độ đối với truyền máu và hiến máu		
Thái độ đúng đắn	198	66,0
Thái độ chưa đúng đắn	102	34,0
Thực hành về truyền máu và hiến máu		
Thực hành đúng	187	62,3
Thực hành chưa đúng	113	37,7

3.3. Những yếu tố liên quan đến kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu

Bảng 3. Liên quan giữa đặc điểm cá nhân với kiến thức về truyền máu và hiến máu

Biến nghiên cứu \ Kiến thức	Tốt	Tổng số	Tỷ lệ kiến thức tốt	Test thống kê
Giới				
Nam	133	184	72,2	p > 0,05
Nữ	81	116	69,8	
Tuổi				
18-30	113	174	64,9	p > 0,05
31-45	78	98	79,6	
46-60	23	28	82,1	
Học vấn				
Trung học cơ sở	39	76	51,3	p < 0,05
Trung học phổ thông	64	97	66,0	
Đại học và sau đại học	111	127	87,4	
Nghề nghiệp				
Học sinh, sinh viên	98	146	67,1	p > 0,05
Cán bộ viên chức	73	86	84,9	
Nghề khác	43	68	63,2	

Bảng 4. Liên quan giữa đặc điểm cá nhân với thái độ về truyền máu và hiến máu

Biến nghiên cứu \ Thái độ	Đúng đắn	Tổng số	Tỷ lệ thái độ đúng	Test thống kê
Giới				
Nam	127	184	69,0	p > 0,05
Nữ	71	116	61,2	
Tuổi				
18-30	133	174	73,0	p < 0,05
31-45	54	98	60,2	
46-60	11	28	42,8	
Học vấn				
Trung học cơ sở	37	76	48,9	p < 0,05
Trung học phổ thông	50	97	51,5	
Đại học và trên đại học	111	127	87,4	
Nghề nghiệp				
Học sinh, sinh viên	118	146	80,8	p < 0,05
Cán bộ viên chức	48	86	55,8	
Nghề khác	32	68	47,1	

Bảng 5. Liên quan giữa đặc điểm cá nhân với thực hành về truyền máu và hiến máu

Thực hành Biến nghiên cứu	Đúng	Tổng số	Tỷ lệ thực hành đúng	Test thống kê
Giới				
Nam	116	184	63,0	p > 00,5
Nữ	71	116	61,2	
Tuổi				
18-30	128	174	73,5	p < 00,5
31-45	45	98	45,9	
46-60	14	28	50,0	
Học vấn				
Trung học cơ sở	37	76	48,7	p < 00,5
Trung học phổ thông	54	97	55,7	
Đại học và trên đại học	96	127	75,6	
Nghề nghiệp				
Học sinh, sinh viên	110	146	75,3	p < 00,5
Cán bộ viên chức	49	86	57,0	
Nghề khác	28	68	41,2	

IV. BÀN LUẬN

Kết quả nghiên cứu của chúng tôi cho thấy kiến thức của người hiến máu tình nguyện về máu, truyền máu và hiến máu tình nguyện là khá tốt (71,3%). Tỷ lệ này cao hơn so với nghiên cứu của Sanei Moghadam Evà cộng sự (2009), qua nghiên cứu 440 người hiến máu tình nguyện tại tỉnh Sistan and Baloochestan ở Iran, cho biết tỷ lệ người hiến máu có kiến thức tốt về hiến máu tình nguyện đạt 55,0% [7]. Nguồn cung cấp thông tin quan trọng nhất về hiến máu tình nguyện mà người hiến máu nhận được là truyền thông đại chúng (83,6%), trong khi đó thông tin này từ nhân viên y tế (33,2%), áp phích, tờ rơi chiếm thấp hơn (41,4%); thông tin từ người thân và bạn bè chỉ có 29,7%. Kết quả này cho thấy để triển khai chương trình hiến máu tình nguyện toàn diện trên cộng đồng, chúng ta cần phải chú trọng hơn nữa vai trò của ngành y tế trong việc truyền bá thông tin đến cộng đồng. Trong nghiên cứu này tỷ lệ đối tượng có kiến thức tốt về máu và truyền máu đạt mức độ dưới trung bình một ít (48,6%). Đặc biệt tỷ lệ người hiến máu tình nguyện không biết bản thân họ thuộc nhóm máu nào chiếm

78,3%. Tuy nhiên sự hiểu biết về nhu cầu máu cho người bệnh đạt tỷ lệ khá cao (82,6%). Mức hiểu biết của đối tượng phỏng vấn về các bệnh lây truyền qua máu như HIV/AIDS (98,7%), viêm gan B (89,0%). Trong khi đó chỉ có 45,7% đối tượng biết bệnh sốt rét có thể lây qua truyền máu và 38,8% đối tượng biết bệnh giang mai lây truyền qua máu. Điều này cho thấy kênh truyền thông giáo dục sức khỏe cần nhấn mạnh hơn nữa đối với việc lây truyền qua máu của nhóm bệnh (sốt rét, giang mai) nhằm tăng cường mức hiểu biết của người dân trong phòng chống bệnh lây truyền qua truyền máu.

Kết quả nghiên cứu cho thấy tỷ lệ người hiến máu tình nguyện có thái độ đúng đắn với hiến máu tình nguyện chỉ đạt 66,0%. Tỷ lệ này cao hơn một ít so với kết quả nghiên cứu của C. D. Kasanda và cộng sự, qua nghiên cứu tại Namibia (2006) cho biết có 58,6% người cho máu đạt thái độ đúng về máu, truyền máu và cho máu [4]. Nghiên cứu của Maqbool Alam và cộng sự tại Saudi Arabia (2004) cho biết chỉ có 27,8% người cho máu đồng ý cho máu vì mục đích nhân đạo [8]. Nghiên cứu của chúng tôi cho thấy tỷ lệ đối tượng phỏng vấn đồng

ý với ý kiến “hiến máu là nghĩa cử cao đẹp cứu giúp người bệnh trong lúc thiếu máu” chiếm 94,6%. Tuy nhiên chỉ có 47,2% người hiến máu tình nguyện đồng ý với ý kiến “cần vận động mọi người tham gia hiến máu” và tỷ lệ đối tượng đồng ý dự định tiếp tục hiến máu chỉ đạt 43,8%. Rõ ràng việc chuyển đổi hành vi của cá nhân từ kiến thức hiến máu đến thái độ chấp nhận hiến máu là một quá trình phức tạp; vì vậy, trong chương trình vận động người dân hiến máu tình nguyện, chúng ta cần nhấn mạnh đến việc chuyển đổi ý thức của cộng đồng về hiến máu nhằm đạt chỉ tiêu cao hơn nữa trong công tác thu gom máu tại cộng đồng.

Tỷ lệ người hiến máu tình nguyện đạt thực hành đúng về máu, truyền máu và hiến máu chiếm 62,3%. Kết quả phỏng vấn cho thấy tỷ lệ đối tượng đến hiến máu lần đầu chiếm 89,0% và số còn lại là hiến máu lần 2; không có đối tượng nào hiến máu lần 3. Chỉ có 7,2% người hiến máu đã từng nhận được sự truyền máu. Nghiên cứu của Rakhshani F và cộng sự tại tỉnh Zahedan, Iran (2009) cho biết 40,1% đối tượng cho máu ít nhất đã từng cho máu một lần [9]. 100% đối tượng hiến máu đồng ý nhận tiền và tặng phẩm để bồi dưỡng sức khỏe sau khi hiến máu. Kết quả này cho thấy việc bồi dưỡng sức khỏe cho người hiến máu cũng góp phần quan trọng trong thành công của công tác hiến máu nhân đạo của bệnh viện.

Trong phạm vi của nghiên cứu này chúng tôi bước đầu tìm hiểu sự liên quan giữa đặc điểm cá nhân của người hiến máu tình nguyện với kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu và thu được kết quả sau:

Chúng tôi nhận thấy có mối liên quan giữa mức học vấn của đối tượng với kiến thức về máu, truyền máu và hiến máu tình nguyện; những người có mức học vấn đại học và sau đại học đạt tỷ lệ kiến thức tốt (87,4%) cao hơn nhóm có mức học vấn trung học cơ sở (51,3%) và trung học phổ thông (66,0%). Tương tự như vậy, trong nghiên cứu này cũng thấy có mối liên quan giữa mức học vấn với thái độ và thực hành về hiến máu tình nguyện của người hiến

máu ($p < 0,05$). Như vậy học vấn của người dân đóng vai trò quan trọng trong lĩnh vực hiến máu tình nguyện và chúng ta cần khai thác hơn nữa yếu tố này trong việc nghiên cứu chuyển đổi nhận thức của cộng đồng trong công tác hiến máu tình nguyện. H. Javadzadeh Shahshahani và cộng sự [6] qua nghiên cứu 1394 người cho máu tại thành phố Yazd ở Iran (2004) cũng cho biết có mối liên quan giữa học vấn của người cho máu với kiến thức về hiến máu ($p < 0,05$).

Trong nghiên cứu của chúng tôi cũng thấy có mối liên quan giữa nghề nghiệp của đối tượng với thái độ và thực hành về hiến máu tình nguyện, đặc biệt nhóm học sinh-sinh viên có thái độ tích cực và thực hành đúng hơn với hiến máu tình nguyện so với những đối tượng có nghề nghiệp là cán bộ viên chức và nghề khác. Nghiên cứu của H. Javadzadeh Shahshahani cũng cho biết có sự liên quan giữa nghề nghiệp với thái độ về hiến máu của người cho máu; trong đó lưu ý nhóm công nhân có thái độ tích cực hơn với hiến máu so với các nhóm nghề khác như nội trợ, nông dân, sinh viên, lao động tự do [6].

Ngoài ra, chúng tôi cũng thấy có sự liên quan giữa tuổi của đối tượng với thái độ và thực hành hiến máu tình nguyện ($p < 0,05$). Người hiến máu tình nguyện ở nhóm 18-30 tuổi có thái độ đúng đắn và thực hành đúng về hiến máu cao hơn nhóm tuổi 31-45 và 46-60 tuổi. Kết quả nghiên cứu của chúng tôi khác với nghiên cứu của H. Javadzadeh Shahshahani, cho biết không có sự liên quan giữa tuổi của đối tượng nghiên cứu với thái độ về hiến máu tình nguyện. Như vậy hành vi hiến máu tình nguyện thường khác biệt nhau theo đặc trưng cá nhân của mẫu nghiên cứu. Trong nghiên cứu của chúng tôi, có thể nhóm đối tượng 18-30 tuổi năng động hơn đối với việc tình nguyện hiến máu so với các nhóm tuổi khác nên họ có thái độ tích cực hơn với hiến máu tình nguyện. Để chương trình hiến máu tình nguyện đạt kết quả cao hơn, chúng ta cần chú trọng đến nhóm người trẻ đặc biệt là nhóm tuổi 18 đến 30 tuổi.

V. KẾT LUẬN

Tỷ lệ người hiến máu tình nguyện trong mẫu nghiên cứu có kiến thức tốt, thái độ đúng đắn và thực hành đúng với hiến máu tình nguyện lần lượt là 71,3%; 66,0% và 62,3%.

Có sự liên quan giữa mức học vấn của người hiến máu với kiến thức, thái độ và thực hành hiến máu tình nguyện. Có sự liên quan giữa tuổi và nghề nghiệp của người hiến máu với thái độ và thực hành hiến máu tình nguyện.

Qua thực hiện đề tài này, chúng tôi kiến nghị:

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Nguyễn Anh Trí, Nguyễn Đức Thuận (2007), "Quy trình hiến máu" *Cẩm nang vận động hiến máu tình nguyện*, Nhà xuất bản Y học, Hà Nội, tr. 34-35.
2. O. Marantidou, L. Loukopoulou, E. Zervou, G. Martinis, A. Egglezou, P. Fountouli et al (2007), "Factors that motivate and hinder blood donation in Greece", *Journal of Transfusion Medicine*, No 17, pp. 443-450.
3. Nguyễn Đức Thuận, Ngô Mạnh Quân (2007), "Can thiệp chuyển đổi hành vi trong vận động hiến máu tình nguyện", *Cẩm nang vận động hiến máu tình nguyện*, Nhà xuất bản Y học, Hà Nội, tr. 41-56.
4. C. D. Kasanda (2006), *Study on the Knowledge, Beliefs, Perceptions, Attitudes and Practices on Voluntary Non-Remunerated Blood Donations in Namibia*, World Health Organisation Country Office, Namibia.
5. United States Agency for International Development (2007), *Blood donation in Moldova- knowlege, attitudes and pratices in the general population*, United States Agency for International Development, Preventing HIV/ AIDS and Hepatitis B and C Project.
6. H. Javadzadeh Shahshahani, M. T. Yavari et al (2006), "Knowledge, attitude and practice study about blood donation in the urban population of Yazd, Iran, 2004", *Journal of Transfusion Medicine*, 16, pp. 403- 409.
7. Sanei Moghadam E, Sargolzaie N, Karami Sh et al (2009), "Knowledge, attitude and practice regarding blood donation among Sistan and Baloochestan province blood donors about HIV/ AIDS", *SJIBTO*, 6(2), pp. 117- 123.
8. Maqbool Alam, Bourhan El Din Masalmeh (2004), "Knowledge, attitudes and practices regarding blood donation among the Saudi population", *Journal of Saudi Med*, 25(3), pp. 318- 321.
9. Rakhshani F, Sanei Moghaddam E et al (2010), "Knowledge, attitude and practice of the population of Zahedan province about blood donation", *Sci J Iran Blood Transfus Org*, 7(1), pp. 9- 16.